

STEL EEN DAAD

**Conceptprogramma van de SP
voor de Tweede Kamerverkiezingen
van 17 maart 2021**

SP.

De programmacommissie:

Ronald van Raak (voorzitter), Mahir Alkaya, Jimmy Dijk, Gerrie Elfrink,
Mariska ten Heuw, Renske Leijten, Lilian Marijnissen en Marcel Olierook
Met ondersteuning van Debbie van Dijk en Rob Mollink.

STEL EEN DAAD

**Conceptprogramma van de SP
voor de Tweede Kamerverkiezingen**

INHOUD

INLEIDING	7
1 EEN RECHTVAARDIG LAND	9
2 EEN EERLIJKE ECONOMIE	11
3 EEN ZORGZAAM LAND	13
4 EEN WERKEND LAND	15
5 EEN LEREND LAND	17
6 EEN LAND OM TE WONEN	19
7 EEN VEILIGER LAND	21
8 EEN SCHONE WERELD	23
9 LEVEN IN ÉÉN LAND	25
10 EEN BETERE WERELD	27
ZO GAAN WE DIT BETALEN	29

INLEIDING

De wereld is volop in verandering. Deze verkiezingen gaan over de vraag wat voor toekomst jij wilt. Of jij dat mede bepaalt, of dat liever over laat aan anderen. Wat ons betreft hebben de multinationals veel te veel te vertellen en de mensen veel te weinig. Dat is slecht voor de democratie, steeds meer mensen zien dat hun meningen en belangen er in de politiek niet meer toe doen. En dat is slecht voor de samenleving, waar we zien hoe de tegenstellingen verder toenemen. Dat kan écht anders. Jouw keuze voor de toekomst doet er toe.

HET BLEEK NIET WAAR

De markten blijken onze problemen niet te kunnen oplossen, dat kunnen de mensen alleen zélf doen. We moeten elkaar niet langer zien als concurrenten, maar beter met elkaar gaan samenwerken. We zijn immers één samenleving, waar iedereen de mogelijkheid moet krijgen om een bijdrage te leveren. We vormen met z'n allen één gemeenschap, die is gebouwd op onze gedeelde waarden. Van menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Die zijn de basis voor een eerlijke politiek en een betere toekomst.

Het neoliberalisme ligt breed onder vuur. Er komen steeds meer barsten in het bastion van de politiek die ons land zo lang in haar greep hield. Met de vreemde gedachte dat de mensen vooral aan zichzelf moeten denken, in plaats van naar elkaar om te kijken. Het idee dat de 'markt' beter weet wat goed is voor ons dan wijzelf. De belofte dat als de rijken nóg rijker zouden worden, iedereen het uiteindelijk beter zou krijgen. Het bleek niet waar te zijn. De neoliberale wolken trekken over, nu is de tijd voor verandering.

WIJ WILLEN VOORUIT

De coronacrisis heeft geleid tot veel leed en verdriet, maar toonde ook wat werkelijk van waarde is. Deze crisis maakt duidelijk waarom de publieke sector zo belangrijk is. Corona laat ook zien wie er in ons land echt toe doen. Dat zijn niet de 'zorgcowboys' die ons lieten stikken, maar de zorgverleners die naast het bed staan. Deze crisis laat bovendien zien hoe kwetsbaar we zijn, als we voor zaken als vaccins en medicijnen afhankelijk zijn van de multinationals. Ze toont de noodzaak aan van een fundamenteel andere politiek.

Door de manier waarop de regering de crisis aanpakt dreigt de ongelijkheid tussen mensen opnieuw groter te worden. De schulden nemen toe. Daarmee dringt ook de vraag zich op wie de rekening gaat betalen. De regering wil de rekening van deze crisis opnieuw bij gewone mensen leggen. Dat mogen we niet laten gebeuren. Veel partijen willen na de coronacrisis zo snel mogelijk terug naar een 'nieuw normaal'. Dat is terug naar een neoliberale politiek. Wij willen vooruit: niet de markten, maar de mensen zijn de nieuwe maat.

EEN BIJZONDERE PARTIJ

Wij zeggen dat blijvende ongelijkheid niet eerlijk en ook niet nodig is. Socialisme, dat is strijden tegen de discriminatie, achterstelling en onderdrukking van mensen. En vóór vrijheid, vóór solidariteit en eerlijke kansen voor iedereen. Wij willen mensen niet tegen elkaar uitspelen, op basis van kleur, sekse of klasse, maar juist bij elkaar brengen. Omdat burgers zoveel belangen delen. De economie moet er zijn voor de mensen – en niet andersom. Niet de macht van het kapitaal, maar jij moet de toekomst kunnen bepalen.

Democratie is meer dan het recht om te klagen. Alleen als mensen zich verenigen kunnen we het morgen echt beter maken. Solidariteit is voor de SP niet alleen een zaak van woorden, maar vooral van daden. Al onze politici dragen een groot deel van de vergoedingen die zij als volksvertegenwoordiger krijgen af. Geld dat onder meer gaat naar onze lokale hulpdiensten. Wij laten ons niet betalen door bedrijven en lobbyisten die het beleid in dit land zo lang hebben bepaald. De SP is een bijzondere partij, wij willen én doen het anders.

1 **STEL EEN DAAD**

2 'Blijf niet mokkend aan de kant staan, stel een daad en toon je moed. Laat je woede hand in hand gaan,
3 met het goede dat je doet.' Met deze zinnen typeerde de schrijver Karel Glastra van Loon het socialisme
4 van de SP. Geen partij van mensen die alleen maar willen praten, maar actieve mensen die iets willen doen.
5 De SP is een ledenpartij, van burgers die van onderop en mét anderen misstanden bestrijden en proble-
6 men aanpakken. In de buurt en in het land en overal in de wereld waar mensen steun nodig hebben.

7
8 In dit verkiezingsprogramma laten wij zien hoe het anders kan. Niet door de samenleving verder kapot te
9 bezuinigen, maar door te investeren in dat wat van ons allemaal is. Niet door hier en daar wat bij te scha-
10 ven, maar door fundamentele keuzes te maken. Een eerlijke toekomst maken we niet alleen met het hoofd,
11 maar ook met ons hart. Idealen die we vandaag uitdragen, vormen de basis voor de werkelijkheid van mor-
12 gen. Laat op 17 maart ook jouw stem horen. Maak jouw keuze voor onze toekomst. Stel en daad: stem SP.

13
14 De SP heeft over bijna alles een standpunt. Niet al die voorstellen kunnen in dit verkiezingsprogramma.
15 Veel andere standpunten vindt u op onze website.
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

1 EEN RECHTVAARDIG LAND

De politici in de Tweede Kamer zouden de belangen moeten dienen van de kiezers, maar in werkelijkheid worden in Den Haag vaak andere heren gediend. De banken en bedrijven die veel invloed hebben op het beleid en de grote ondernemers die maar al te vaak de wet dicteren. Kiezers moeten altijd het laatste woord hebben en kunnen ingrijpen in de politiek. Daarom hebben we het initiatief genomen voor een bindend referendum, waarin de mensen de politiek kunnen terugfluiten en wetten ongedaan kunnen maken.

In bedrijven horen niet alleen de aandeelhouders, maar vooral de werknemers een stem te hebben. Zij hebben een hart voor de zaak en begrijpen als geen ander wat goed is voor het bedrijf. Werknemers krijgen daarom veel meer inspraak bij ingrijpende beslissingen, zoals bij grote investeringen, de hoogte van de inkomens aan de top of bij fusies of de verkoop van het bedrijf. Dat is ook beter voor ons allemaal. Aandeelhouders cashen graag op de korte termijn, werknemers willen liever een duurzaam bedrijf dat goed is voor het land.

1 Niet de politici maar de mensen moeten in onze democratie het laatste woord hebben. De bevolking krijgt het recht om de bestuurders terug te fluiten op het moment dat die besluiten nemen die mensen niet willen. We voeren een bindend correctief referendum in op nationaal, provinciaal en lokaal niveau. Met een 'volksinitiatief' kunnen mensen daarnaast besluiten nemen over onderwerpen die de politici laten liggen.

2 In bedrijven met meer dan honderd medewerkers krijgen de werknemers een instemmingsrecht en net zoveel zeggenschap als de aandeelhouders, over zaken als grote investeringen, beloningen, fusies of verkoop. Op deze manier voorkomen we dat besluiten worden genomen die op de korte termijn veel winst opleveren voor de aandeelhouders, maar die slecht zijn voor de medewerkers en voor de toekomst van het bedrijf.

3 Bestuurders en toezichthouders van bedrijven en organisaties die publieke diensten uitvoeren worden hoofdelijk aansprakelijk gesteld en gestraft bij fraude, corruptie of bij een ernstig falen. Aan het gegraai door bestuurders in de publieke sector maken we een einde. De salarissen en de vergoedingen aan de top van alle bedrijven die worden betaald met belastinggeld mogen voortaan niet hoger zijn dan die van de premier.

4 Het Huis voor klokkenluiders moet voldoende mensen en middelen hebben om maatschappelijke misstanden te onderzoeken. Alle mensen die een misstand melden kunnen een beroep doen op een Fonds voor klokkenluiders, dat hen helpt bij het voeren van procedures en ook voor andere vormen van ondersteuning zorgt. Klokkenluiders kunnen als gevolg van hun melding nooit worden ontslagen.

5 Voor politici gaan voortaan dezelfde regels gelden als voor werknemers. Betere sociale voorzieningen voor politici willen we niet meer. Daarom maken we een einde aan de riant wachtgeldregeling. Ook andere bijzondere regelingen voor de politici schaffen we af, zoals de riant reis- en verblijfkosten. SP'ers geven al jarenlang het voorbeeld, zij dragen een groot deel van hun vergoedingen af en investeren dat in de leden.

6 Politieke partijen dienen onafhankelijk te zijn en zouden zich niet meer afhankelijk moeten maken van sponsors die op deze wijze invloed kopen. Partijen moeten daarom volledig openheid geven over al hun giften. We willen ook een verbod op sponsoring door bedrijven en op financiering vanuit het buitenland. We bestrijden de ondermijning en de beïnvloeding van het bestuur door criminelen en frauduleuze ondernemers.

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
- 7** Gemeenten moeten voldoende geld hebben om zélf beleid en keuzes te maken voor hun eigen inwoners. Nu hebben gemeenten grote tekorten, op de thuiszorg en jeugdzorg, het onderhoud van de buurt, of de hulp voor mensen met schulden. Veel meer geld is nodig om gemeenten deze taken te laten uitvoeren. Dat geldt in het bijzonder voor de regio's waar de bevolking krimpt en de voorzieningen al sterk onder stuk staan.
- 8** Een goede ambtenaar is goud waard. Overheden kunnen veel meer investeren in de eigen kennis en kunde en worden daardoor minder afhankelijk van dure consultants en adviseurs. Er komt een wettelijk maximum aan de inhuur van externen bij overheden en alle andere bedrijven en organisaties die publieke diensten uitvoeren. Overheden stoppen met mensen discrimineren, zoals gebeurd bij de belastingdienst.
- 9** Het huidige Koninkrijk van Nederland met de autonome landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten dreigt ten onder te gaan aan politieke ruzies en aan onderling wantrouwen. We willen daarom een nieuw verdrag, waarin staat hoe de vier landen op basis van gelijkwaardigheid gaan samenwerken. De landen in de Cariben bepalen waar zij zélf verantwoordelijk voor willen zijn en wat zij willen dat Nederland gaat doen.
- 10** We streven naar een republiek. Tot die tijd is een monarchie in een democratie alleen houdbaar als het staatshoofd geen enkele politieke invloed heeft, maar ceremonieel is. Ook de leden van het Koninklijk Huis betalen voortaan zélf hun privékosten en belasting over inkomen en vermogens. Een Koningshuis kost geld, maar het persoonlijke inkomen van de Koning hoeft niet hoger te zijn dan dat van de premier.

2 EEN EERLIJKE ECONOMIE

De economie moet er zijn voor de mensen – en niet andersom. Het geld dat wij met zijn allen hebben verdiend is vooral naar de rijken gegaan, de meeste mensen hebben van de groei nauwelijks geprofiteerd. Door vrijhandel worden overal in de wereld arbeiders uitgebuit en kapitaalbezitters gespekt. We willen de economie menselijker maken. Door de macht van de aandeelhouders te beperken en de werknemers meer zeggenschap te geven in de bedrijven. Ook laten we werknemers voortaan eerlijk delen in de winsten.

Het idee dat de markt ons land beter kan organiseren dan de democratie is een illusie gebleken. Lange tijd stonden wij in de politiek alleen in onze kritiek op het neoliberalisme, maar buiten het parlement groeide het verzet. Het is tijd voor andere keuzes. Wat niet failliet mag gaan hoort niet op de markt: publieke diensten die betaald worden met publiek geld nemen we ook in publieke handen. Zaken die essentieel zijn voor ons land, waaronder cruciale medicijnen, zullen we in de toekomst veel meer zélf moeten gaan produceren.

1 Zonder de werkenden is er geen winst. Niet alleen de bestuurders en de aandeelhouders, maar ook alle medewerkers krijgen voortaan het recht op een deel van de winst van een onderneming. Zo profiteren ook de werknemers wanneer dividend wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders. Elke werknemer krijgt een even groot deel van de winstuitkering. De minimale hoogte van de winstdeling leggen we vast in een wet.

2 Werknemers bij grote bedrijven kiezen de helft van de commissarissen, de andere helft wordt gekozen door de aandeelhouders. Op deze manier worden de belangen van de werknemers beter vertegenwoordigd. Aandeelhouders die langer aandelen in bezit hebben krijgen een dubbel stemrecht. Flitskapitalisten krijgen zo niet alleen tegenmacht van de werknemers, maar ook van investeerders die duurzame belangen hebben.

3 Ook de grote bedrijven moeten hun bijdrage leveren en eerlijk belasting gaan betalen. Ontduikers worden strafrechtelijk vervolgd. Speciale belastingafspraken met multinationals en perverse aftrekposten schaffen we af. Door een specifieke ‘digitaks’ zorgen we dat ook onlinebedrijven en internetplatforms voortaan hun bijdrage leveren. Met een ‘miljonairsbelasting’ laten we de allerrijkste burgers hun eerlijke deel betalen.

4 We maken een nationale betaal- en spaarbank, een publieke bank waar ons spaargeld en betaalverkeer veilig zijn en niet met ons geld wordt gespeculeerd. De banken dienen meer verantwoording af te leggen over de maatschappelijke gevolgen van leningen die ze verstrekken. Spaarders krijgen het recht te weten wat banken met hun spaargeld doen. Betaalgegevens van klanten mogen niet commercieel worden gebruikt.

5 Wij zetten ons in voor eerlijke handel en blijven ons dus verzetten tegen handelsverdragen met exclusieve privileges voor buitenlandse investeerders. Winstbejag van de rijken ten koste van de voedselveiligheid, de mensenrechten en een schoon milieu accepteren we niet meer. Internationaal zetten we ons onder meer in voor een belasting op financiële transacties, zo kunnen we ook uitbuiting van arme landen helpen voorkomen.

6 Het midden- en kleinbedrijf is ontzettend belangrijk voor onze economie. Lokale ondernemers krijgen hulp, onder meer door aanbestedingen voortaan ‘mkb-vriendelijk’ te maken, betere huurbescherming van panden en ondersteuning bij ziekte van werknemers. Met een nationale investeringsbank voor het mkb kunnen kleine en startende bedrijven makkelijker lenen en bevorderen we duurzame vernieuwing.

1 **7** Persoonlijke gegevens zijn voor techbedrijven een verdienmodel. Omdat mensen met hun eigen gege-
2 vens betalen zijn die 'data' ook een betaalmiddel geworden. Deze persoonlijke data gaan we dezelfde
3 bescherming geven als wanneer consumenten voor diensten betalen met geld. Om de privacy en
4 de veiligheid van mensen beter te kunnen beschermen is het nodig dat de grote internationale tech-
5 bedrijven worden opgesplitst.

6
7 **8** De digitale ontwikkelingen worden bepaald door een klein aantal bedrijven met grote commerciële
8 belangen. Om beter inzicht te krijgen in de sociale gevolgen komt er een 'Commissie-Digitalisering' die
9 de politiek gaat adviseren over de maatschappelijke gevolgen van technologische ontwikkelingen. Deze
10 commissie gaat bovendien voorstellen doen voor aanvullende burgerrechten in het digitale tijdperk.

11
12 **9** Wat niet failliet mag gaan hoort niet op de markt. We stoppen met de uitverkoop van publieke diensten.
13 Woningcorporaties komen in handen van de huurders. Ook het openbaar vervoer wordt een publieke
14 dienst. We steunen initiatieven van gemeenten en burgers voor de oprichting van groene energie-
15 bedrijven. Het internet is een nutsvoorzienig en zou op termijn voor ieder huishouden gratis toegankelijk
16 moeten worden.

17
18 **10** Om sociaal uit de coronacrisis te komen investeren wij in meer banen, zowel in de publieke sector (in
19 het onderwijs, de zorg en het openbaar vervoer) als in de private sector (gerichte ondersteuning van het
20 midden- en kleinbedrijf, of mkb). De overheid moet voortaan kunnen ingrijpen als nationale belangen,
21 zoals de werkgelegenheid, het milieu of de aanwezigheid van cruciale industrieën, in het geding dreigen
22 te komen.

3 EEN ZORGZAAM LAND

Partijen van rechts tot links maakten van de zorg een ‘markt’, met winst over de rug van de patiënten. Wij maken een einde aan de marktwerking in de zorg. Die gaan we organiseren op basis van solidariteit, waarbij we de zorgkosten eerlijker gaan delen. In plaats van commerciële zorgverzekeraars, die bepalen welke zorg we krijgen, komt er een Nationaal ZorgFonds, voor álle noodzakelijke zorg, zonder eigen risico. Ouderen die niet thuis kunnen blijven wonen kunnen voortaan kiezen voor een kleinschalig Zorgbuurthuis.

De coronacrisis toont hoe afhankelijk we zijn van de farmaceutische multinationals, die wél grote winsten maakten, maar niet wilden investeerden in medicijnen en hulpmiddelen. We moeten zorgen voor voldoende bedden, apparatuur, artsen en verplegers. Belangrijke medicijnen moeten we als land zoveel mogelijk zélf gaan ontwikkelen en produceren. Dat gaan we doen met een nationaal onderzoeksfonds. De ontwikkelde medicijnen en middelen blijven voortaan in publieke handen en zijn daarom ook voor iedereen betaalbaar.

1 We gaan de rekening voor de zorg eerlijk delen. Het eigen risico gaat naar nul. De ziektekostenpremies maken we inkomensafhankelijk, mensen met een lager en middeninkomen profiteren hiervan. De zorgtoeslag wordt hiermee overbodig. De talloze zorgpolissen en zorgverzekeraars maken we eveneens overbodig. In de plaats daarvan komt een Nationaal ZorgFonds. Ook de tandarts en de fysiotherapie worden vergoed.

2 Met een nationaal onderzoeksfonds geneesmiddelen worden we minder afhankelijk van de farmaceutische industrie. Medicijnen die worden ontwikkeld blijven in publieke handen. We maken één landelijk systeem voor centrale inkoop van medicijnen en hulpmiddelen, waarmee we de kosten van de zorg beter beheersen. Ook leggen we een strategische voorraad aan voor beschermingsmiddelen en voor cruciale medicijnen.

3 Onze ouderen verdienen een waardige oude dag. Wachtlijsten voor verpleeghuiszorg zijn dan ook uit den boze. We willen dat de ouderen voortaan kunnen kiezen tussen goede zorg thuis, of voor een fijne plek in een kleinschalig Zorgbuurthuis. Daar is bovendien een inloofunctie voor de hele buurt. Ook de ouderen met een beginnende zorgbehoefte krijgen het recht te kiezen voor de ondersteuning van het Zorgbuurthuis.

4 Zorgcowboys krijgen geen kans meer in de zorg. We stellen strengere eisen aan nieuwe aanbieders, ook bij de gemeentelijke zorg. Voor alle zorg gaat een verbod gelden op winstuitkeringen en bestuurders mogen niet langer financiële belangen hebben in de bedrijven die door de eigen zorginstelling worden ingehuurd. We stoppen het gegraai. Zorgbestuurders en consultants mogen voortaan niet méér verdienen dan de premier.

5 De hoge uitstroom van personeel uit de zorg wordt gestopt, in de zorg wordt niet de winst, maar goed werkgeverschap leidend. De salarissen gaan omhoog en zorgverleners krijgen meer invloed om onzinnige regels en bureaucratie te schrappen. We brengen de menselijke maat terug in de zorg en herstellen het vertrouwen in de beroepskrachten. Niet verzekeraars maar verzorgenden stellen vast welke zorg nodig is.

6 De verantwoordelijkheid voor de specialistische jeugdzorg komt bij de landelijke overheid. Financiële afwegingen bij gemeenten mogen de kwaliteit van de jeugdzorg niet onder druk zetten. We beperken ook de bureaucratie bij de organisatie en verantwoording van jeugdzorg. Betere zorg is nodig voor mensen met een handicap. Hun belangen verdienen dan ook meer aandacht in alle onderdelen van het overheidsbeleid.

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
- 7** De geestelijke gezondheidszorg (ggz) wordt een vast onderdeel van de zorg in de buurt. Wachtlijsten in de ggz dringen we terug door voldoende opnameplaatsen en ambulante behandelplaatsen. Zo voorkomen we persoonlijke drama's, maar ook de maatschappelijke kosten van overlast, vervuiling en verslaving. Bij een crisis geldt dat niet de politie de eerste opvang moet doen, maar voldoende ggz beschikbaar moet zijn.
- 8** We voorkomen dat de zorg per gemeente verschilt, door invoering van een gemeentelijk basispakket voor o.a. de thuiszorg, dagbesteding en ondersteuning voor mantelzorg (respijtzorg). Door gemeenten voldoende middelen te geven voor de zorgtaken wordt de eigen bijdrage overbodig. Geld dat bestemd is voor de zorg gaat ook daadwerkelijk naar zorg en niet naar allerlei bureaucratie en riante inkomens voor zorgbestuurders.
- 9** Elke regio in Nederland verdient een volwaardig ziekenhuis, ook voor alle spoedeisende zorg in een ziekenhuis (waaronder ook acute verloskunde). Er verdwijnen geen ziekenhuizen of afdelingen en daar waar nodig gaan reeds gesloten afdelingen weer open. Ziekenhuizen worden voortaan gefinancierd naar zorgbehoefte en niet meer per aantal verrichte handelingen. Specialisten gaan in loondienst werken.
- 10** De sociaaleconomische gezondheidsverschillen gaan we verkleinen. We zetten meer in op preventie, zoals het bestrijden van overgewicht. De belasting op gezonde voeding gaat omlaag. Preventieve middelen waarvan het nut is aangetoond komen voortaan in het verzekerde pakket. De mondzorg met preventieve controles voor kinderen wordt verbeterd, onder meer door het organiseren van een 'haal- en brengdienst'.

4 EEN WERKEND LAND

Solidariteit is een werkwoord, iets om voor te strijden. Voor een fatsoenlijk inkomen en goede ondersteuning bij ziekte en werkloosheid. Iedere werknemer krijgt weer het recht om met 65 jaar met pensioen te gaan. Iedereen die dat wil kan blijven doorwerken. Op deze manier voorkomen we dat werknemers ‘op’ raken en bieden we ruimte aan jongeren die op zoek zijn naar werk. Jongeren krijgen al moeilijker een vaste baan. Door flexcontracten en de economische crisis hebben zij nu een nóg moeilijker start op de arbeidsmarkt.

De inkomens zijn structureel achtergebleven. Daarom maken we een investeringsplan voor Nederland. Het minimumloon verhogen we tot 14 euro. We verhogen ook de uitkeringen. Door middel van een loon- en investeringsakkoord met vakbonden en werkgevers zorgen we er bovendien voor dat de achterstand in lonen van de overige werknemers wordt ingehaald. Alle ZZP'ers en ook overige werknemers met een onzeker contract krijgen meer zekerheid. Voor mensen met een beperking maken we een 'sociaal ontwikkelbedrijf'.

- 1 We verlagen de AOW-leeftijd naar 65 jaar, zodat iedereen vanaf 65 jaar kan stoppen met werken. De boete op vroegpensioen schaffen we af. Werknemers krijgen het recht om ook na hun 65ste levensjaar door te werken. We beschermen de pensioenen van ouderen en de toekomstige pensioenen van jongeren. Fondsen worden niet langer verplicht om zichzelf kunstmatig armer te rekenen dan ze zijn door de lage rekenrente.
- 2 We verlagen de lasten voor mensen met lage- en middeninkomens en verhogen het minimumloon tot 14 euro per uur. De AOW-uitkering, de Wajong en het sociaal minimum (bijstand) stijgen automatisch mee. Een verhoging van het minimumloon leidt ook tot verhoging van de overige inkomens. Het minimum jeugdloon vanaf 18 jaar schaffen we af, zodat ook de jongeren een gelijk loon krijgen voor gelijk werk.
- 3 Het stelsel van toeslagen maken we overbodig door de zorg, het wonen en de kinderopvang voortaan voor alle inkomens betaalbaar te maken. Daarmee stoppen we ook met het nutteloos rondpompen van geld en het mensen ten onterechte beschuldigen van fraude. Ook de 'kostendelersnorm' (of de 'mantelzorgboete'), de korting op de uitkering voor mensen die een ander willen helpen en ondersteunen, schaffen we af.
- 4 We sluiten een loon- en investeringsakkoord met de vakbonden en de werkgevers om de loonachterstanden voor alle werknemers in te halen. Alle salarissen van topbestuurders in het bedrijfsleven worden onder een cao gebracht. In deze cao's wordt afgesproken dat de salarissen en overige beloningen van bestuurders nooit meer dan tien keer de beloning van de laagstbetaalde werknemer kunnen zijn. Met inbegrip van bonussen.
- 5 We voorkomen voortaan dat mensen gedwongen als zelfstandige aan de slag moeten, zoals in de bouw, de zorg of de platformeconomie (Uber, Deliveroo, etc.). Voor ZZP'ers verbeteren we de sociale zekerheid, onder meer door recht op een goed pensioen en een collectieve verzekering tegen arbeidsongeschiktheid. We stoppen met de uitbuiting van werknemers door een einde te maken aan onzekere arbeidscontracten.
- 6 We steunen het midden- en kleinbedrijf (mkb), dat zo belangrijk is voor ons werk en onze economie. De kleinschaligheidsaftrek verhogen we. De lasten van het doorbetalen van ziek personeel worden eerlijker verdeeld, zonder dat dit ten koste gaat van de zieke werknemers. Bij alle opdrachten van de overheid garanderen we dat grote bedrijven geen voorkeur hebben en kleine ondernemers meer kans krijgen.

- 1 **7** Het bestaande werk wordt eerlijker verdeeld, zodat mensen werken en zorg beter kunnen combineren.
2 De kinderopvang voor kinderen vanaf 2,5 jaar wordt drie dagen in de week gratis, zo kunnen meer men-
3 sen aan het werk. Werken moet volwaardig worden beloond: Vrijwilligerswerk blijft altijd 'vrijwillig'; het
4 reguliere werk wordt altijd betaald. We stoppen direct met de verplichte zogenaamde 'tegenprestatie' in
5 de bijstand.
6
- 7 **8** Iedereen heeft recht op een baan. Alle mensen met een arbeidsbeperking krijgen het recht op (bege-
8 leiding naar) werk. Daarvoor maken we een nieuw 'sociaal ontwikkelbedrijf'. Alle jonggehandicapten
9 kunnen rekenen op een nieuwe en hogere Wajong uitkering. De arbeidsongeschiktheidsverzekering
10 (WIA) maken we beter. Ieder werk moet lonen, daarom komt er een nieuwe cao voor iedereen op een
11 beschutte werkplek.
12
- 13 **9** Mensen die gelijk werk doen hebben ook gelijke rechten. Uitbuiting van werknemers gaan we tegen.
14 Om te voorkomen dat in ons land banen tegen lage lonen worden weggeconcurrerd en werknemers
15 worden uitgebuit reguleren we de arbeidsmarkt, door het invoeren van (tijdelijke) werkvergunningen.
16 Arbeidsmigranten worden beschermd tegen hun baas door niet langer toe te staan dat die hun huis-
17 baas is.
18
- 19 **10** Er komt een landelijk aanvalsplan om armoede en schulden te bestrijden (en te voorkomen). Mensen
20 met schulden worden voortaan beter geholpen, door een goede en toegankelijke schuldhulpverlening
21 met één herkenbaar verwijsloket. Alle incassobureaus die zich misdragen verliezen hun vergunning.
22 Deurwaarders horen niet commercieel te zijn, dit wordt een publieke taak. De maximale rente op kredie-
23 ten wordt verlaagd.
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

5 EEN LEREND LAND

Goed onderwijs is een motor van de emancipatie. De groeiende tweedeling in het onderwijs is desastreus voor de toekomst van ons land. Ieder kind verdient een eerlijke kans om zichzelf te kunnen ontwikkelen en een bijdrage te leveren aan de samenleving. Dat doen we door vakscholen en beroepsonderwijs voor iedereen. Het uitsluiten van kinderen door te hoge ouderbijdragen stoppen we. Studeren mag geen luxe meer zijn, maar is een goed recht voor iedere jongere. Daarom komt er een studiebeurs voor alle studenten.

Kunst en cultuur zijn geen sluitstuk van de begroting, maar een basis voor onze beschaving. Ze inspireren, houden een spiegel voor en leren ons dingen anders te bekijken. In een beschaafd land hoeven kunstenaars niet in armoede te leven. Daarom willen we eerlijke betaling en sociale zekerheid voor alle makers in de creatieve sectoren. Dat geldt ook voor de popmuziek, die we steunen met een nationaal investeringsfonds. In een nationaal historisch museum laten we zien hoe onze vrije en democratische samenleving is ontstaan.

- 1 Docenten krijgen een eerlijk salaris. We dichtten de loonkloof tussen basisschool en voortgezet speciaal onderwijs versus het voortgezet onderwijs. De lonen worden landelijk uitbetaald, via een nationale cao. Daarmee worden over de hele linie de lonen van docenten verhoogd. Geld voor het onderwijs is niet bedoeld voor hoge beloningen of dure bonussen, de bestuurders vallen daarom onder de onderwijs-cao.
- 2 We voeren een kleine klassenstrijd. We werken daarom naar klassen van maximaal 23 kinderen, te beginnen op scholen met veel kinderen uit armere gezinnen. Elk kind krijgt gelijke kansen. Scholen mogen kinderen niet meer uitsluiten door een hoge ouderbijdrage. Niet dure particuliere instituten, maar scholen zélf gaan leerlingen waar nodig bijspijkeren. We stoppen de onnodige bureaucratie voor docenten.
- 3 Het ‘passend onderwijs’ gaat op de schop. Niet de bezuinigingswens van de politiek, maar de behoefte van het kind komt centraal te staan. Nieuwe scholen voor speciaal onderwijs worden mogelijk gemaakt. Ook maken we het makkelijker om speciaal onderwijs in het regulier onderwijs te starten. Kinderen krijgen een leerrecht dat ze beschermt tegen schoolbesturen die ruzie maken over waar een kind terecht kan.
- 4 De sport verbreedert en brengt mensen samen. We willen meer gymlessen op school, die worden gegeven door vakleerkrachten. Ook zwemveiligheid moet meer prioriteit krijgen, zodat we het gevaar van verdrinken kunnen beperken. De sport heeft een voorbeeldfunctie. Misstanden zoals racisme op en langs het veld, het gebruik van doping of het seksueel misbruik in de sport moeten altijd en krachtig worden bestreden.
- 5 Veel kinderen leren beter op een werkplek dan in een klaslokaal. We geven het MBO alle ruimte voor goede beroepsopleidingen, die goed aansluiten bij de arbeidsmarkt. De jongeren die geen startkwalificatie kunnen halen krijgen een arbeidsmarktkwalificatie die duidelijk maakt wat hun vaardigheden zijn. We maken het aantrekkelijk om een leven lang bijscholingen te volgen. Hoge kosten voor omscholing gaan omlaag.
- 6 Alle studenten krijgen voortaan een studiebeurs. Jongeren uit gezinnen met een lager inkomen krijgen daar bovenop een aanvullende beurs, omdat studeren nooit een privilege mag worden voor kinderen met rijke ouders. Er komt een compensatieregeling voor (ex-)studenten die slachtoffer zijn geworden van het leenstelsel. We stellen ook een maximum aan het inschrijfgeld voor het MBO, het HBO en het WO.

- 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
- 7** De positie van wetenschappers wordt versterkt, door meer vaste aanstellingen en waarborgen voor het doen van onafhankelijk onderzoek. Met een onafhankelijk onderzoeksfonds waarin bedrijven opdrachten kunnen aanbieden, zonder dat er een directe band is tussen het bedrijf en de onderzoeker. Opdrachtgevers moeten de uitkomsten van onderzoek niet kunnen beïnvloeden en mogen publicatie van resultaten niet tegenhouden.
- 8** In een beschaafd land hoeven kunstenaars geen armoede te leiden. We gaan toezien op een eerlijke betaling en leggen dat vast in een wettelijke code. Voor makers in de creatieve sectoren met onzekere contracten verbeteren we de sociale zekerheid, onder meer door een goed pensioen en een collectieve verzekering tegen arbeidsongeschiktheid. In het onderwijs komt meer aandacht voor kunsteducatie.
- 9** De popsector is een ondergeschoven kindje in de cultuursector – en dat is onterecht. We lanceren een investeringsfonds ter ondersteuning van Nederlandse muziek. Zo houden we kleine podia open en kunnen artiesten werken aan hun carrière. Samen met makers strijden we tegen woekerverkoop van kaartjes, waar de woekeraars rijk van worden maar de artiesten niets aan hebben. Dat gaan we ook vastleggen in een wet.
- 10** In een nationaal historisch museum laten we zien hoe onze vrije democratische samenleving is ontstaan en welke strijd mensen hiervoor hebben geleverd. Hoe ooit verschillende ideeën hebben gebotst en daaruit de huidige samenleving is ontstaan. We hebben prachtige musea, die voor iedereen te bezoeken moeten zijn. Alle rijksmusea maken we gratis toegankelijk. De regionale musea worden één dag per week gratis.

6 EEN LAND OM TE WONEN

Volkshuisvesting is hét antwoord op de woningnood. Dat ideaal is verkwanseld door de liberalisering van de woningcorporaties en door de verkoop van sociale huurwoningen. De huizen zijn onbetaalbaar geworden en de huren gaan door het dak. Daarom maken we een nationaal bouwplan voor een duurzame en betaalbare woningbouw. ‘Nul is genoeg’: in deze regeerperiode gaan de huren niet omhoog. Op termijn streven we naar een systeem waarin alle huishoudens maximaal een kwart van hun inkomen kwijt zijn aan woonlasten.

Duurzame energie mag geen luxeproduct worden, maar moet voor ieder huishouden betaalbaar zijn. De energie is een echte basisvoorziening, het maken van schone en betaalbare energie hoort dan ook zoveel mogelijk in publieke handen te komen. Dat doen we door publieke energiebedrijven op te zetten, maar ook door initiatieven te steunen van mensen die zélf een energiecoöperatie willen starten. Door goede isolatie van woningen en collectieve opwekking van energie kan iedereen meeprofiten van de energietransitie.

1 Ieder mens heeft recht op een betaalbaar huis. Dat moeten we dan ook mogelijk maken. De huren gaan de komende regeerperiode niet omhoog. De hoogte van de huur maken we afhankelijk van het inkomen. Op termijn streven we naar een systeem waarin alle huishoudens maximaal een kwart van hun inkomen kwijt zijn aan woonlasten. Zo voorkomen we ook dat mensen door huurschulden uit huis worden gezet.

2 We willen een einde maken aan de woningnood. Een nieuw ministerie van wonen krijgt de regie over de woningmarkt en maakt een nationaal bouwplan, voor de bouw van duurzame en betaalbare woningen. Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om lokaal de leegstand van kantoren, winkels en bedrijfspanden aan te pakken. Op deze manier kan ook extra woonruimte worden gemaakt voor onder meer jongeren en starters.

3 Woningcorporaties worden verenigingen waar de huurders het voor het zeggen hebben. Zij gaan samen bepalen waar de huurgelden aan worden besteed. De verhuurdersheffing en winstbelasting voor corporaties schaffen we af. Dat geld wordt geïnvesteerd in het nationaal bouwplan en gebruiken we voor de bouw van huizen, verduurzaming van oudere woningen en het bouwen van nieuwe voorzieningen in buurten.

4 Huizen zijn er voor mensen om in te wonen en niet voor speculanten om rijk mee te worden. Het beleggen in vastgoed pakken we aan, door het invoeren van een ‘woonplicht’ (zodat je ook echt in een huis moet gaan wonen) en een hogere overdrachtsbelasting vanaf het tweede huis. Door speculatie met de grondprijzen is grond veel te duur geworden. We stellen voorwaarden aan ontwikkelaars die grond kopen om te bouwen.

5 De hypotheekrenteaftrek was ooit bedoeld voor mensen met een laag inkomen om een huis te kunnen kopen, maar is verworden tot een ‘villasubsidie’ voor de rijken, die hier nu het meeste van profiteren. Voor hypotheekrenteaftrek tot aan 350.000 euro blijft alles hetzelfde. Daarboven beperken we de renteaftrek. Mensen die een woning kopen of verbouwen worden beschermd tegen wanprestaties, door middel van een garantie.

6 Kinderen moeten buiten kunnen spelen, dat is van belang voor hun fysieke en sociale ontwikkeling. Het kan ook bijdragen tot het beperken van overgewicht. Bij de inrichting van buurten moet meer rekening worden gehouden met mogelijkheden voor kinderen om te spelen en te sporten. Jongeren hebben eveneens recht op een eigen plek, ook om rond te hangen. We gaan investeren in het buurtwerk en in buurtcentra.

- 1 **7** Na tien jaar neoliberal woonbeleid is in ons land het aantal daklozen verdubbeld. We stoppen met het
2 op straat zetten van mensen met een huurschuld en helpen hen met schuldsanering. Gemeenten ma-
3 ken een sluitend vangnet voor de opvang van dak- en thuislozen en plekken voor begeleid wonen. Met
4 de woningcorporaties maken we afspraken voor een doorstroming naar vormen van zelfstandig wonen.
5
- 6 **8** De energierekening moet omlaag. Dat kan door woningen beter te isoleren en van zonnepanelen te
7 voorzien. Zo worden energiekosten lager zonder dat de woonlasten stijgen. De energievoorziening is
8 een publieke taak, we willen dan ook energiebedrijven die in publieke handen zijn. Zo kunnen we voor-
9 komen dat duurzaam een luxeproduct wordt. Wij gaan energie maken die schoon, betaalbaar én van
10 ons allemaal is.
11
- 12 **9** Na veel acties is de gaskraan in Groningen bijna dicht. Maar voor de getroffen bewoners is de strijd nog
13 lang niet gestreden. De grootste klus komt nog: kapotte en onveilige woningen repareren en verster-
14 ken en mensen in deze regio een betere toekomst bieden. We maken een Deltafonds Groningen, voor
15 herstel van de huizen en ontwikkeling van de regio. Mét de Groningers, maar zónder invloed van NAM
16 of Shell.
17
- 18 **10** Ons land is geen eenheidsworst, we kennen grote regionale verschillen. Nationaal beleid voor wonen of
19 werken kan voor verschillende gebieden heel anders uitpakken. Bij landelijke maatregelen moet voort-
20 aan beter worden bekeken of ze 'krimpregio-bestand' zijn. In alle regio's is de economische ontwikke-
21 ling anders. Lokale bestuurders moeten meer eigen beleid kunnen maken voor de aanpak van de lokale
22 problemen.
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

7 EEN VEILIGER LAND

Leven in veiligheid is onbetaalbaar. Dat zo hard is bezuinigd op de politie is dan ook dom. De agenten komen in actie, omdat zij hun werk niet meer kunnen doen. Ze hebben te weinig collega's en te veel zaken blijven op de plank liggen. Voor de allerrijksten is veiligheid te koop, de particuliere beveiliging bloeit als nooit tevoren. Maar in veel buurten zien mensen steeds minder vaak de wijkagent en zijn politiebureaus gesloten. Die tweedeling pakken we aan. Door meer te investeren in veiligheid op straat en politie in de buurt.

Het recht zou moeten gelden voor iedereen, maar je recht halen is voor steeds meer mensen onbetaalbaar geworden. Door de hoge kosten van een procedure en het uitkleden van de rechtsbijstand. Mensen met veel geld kunnen dure advocaten betalen en gemakkelijk lange procedures voeren. Ook deze tweedeling gaan we bestrijden. Om het recht toegankelijk te maken starten we met Huizen van het recht, dicht in de buurt. Waar rechters spreekuur hebben en waar advocaten, mediators en schuldhulpverleners aanwezig zijn.

1 De politie moet meer mensen en middelen krijgen om het werk te kunnen blijven doen. De politie kan niet alle taken uitvoeren die anderen laten liggen. Verwarde personen horen niet in een politiecel, maar in de geestelijke gezondheidszorg. Daarvoor is meer opvang nodig in de ggz. Wijkagenten zijn de oren en ogen van de politie en horen meer in de buurt te zijn. Ook agenten kunnen met 65 jaar met pensioen gaan.

2 Door de tekorten bij de politie worden in gemeenten meer buitengewone opsporingsambtenaren (boa's) aangesteld. Op het moment dat lokale handhavers politietaken doen verdienen zij een politieopleiding en een aangepaste bewapening. Handhavers horen ook deel uit te maken van de politieorganisatie, zodat een goede samenwerking is verzekerd. Op deze wijze krijgt de politie weer extra oren en ogen in de wijken.

3 We stoppen met de uitholling van de brandweer. Er worden geen brandweerkazernes meer gesloten. We verzetten ons tegen Europese plannen die beperkingen willen stellen aan onze vrijwillige brandweer. In plaats daarvan starten we een campagne om meer mensen te werven als vrijwilliger. We stoppen bezuinigingen die er toe leiden dat de brandweer met minder mensen uitrukt en langer dient te wachten op versterking.

4 De mensen die zich elke dag inzetten voor onze veiligheid verdienen ook onze bescherming. Agres-sie tegen politieagenten, brandweermensen, mensen op de ambulance en alle andere hulpverleners accepteren we niet. Geweld tegen deze hulpverleners wordt altijd en direct bestraft. Veelplegers gaan verplicht een cursus 'sociaal gedrag' volgen. Hulpverleners krijgen meer steun bij het verwerken van traumatische ervaringen.

5 Veel te veel aangiften van mensen blijven op de plank liggen. We investeren in recherche en justitie (OM, NFI en rechtbanken) om meer zaken op te lossen en mensen recht te doen. Boetes zijn voor de rijken zelden een straf, maar voor mensen met een laag inkomen des te meer. Die worden onevenredig getroffen. Dat is niet rechtvaardig. We gaan de boetes daar waar dat mogelijk is inkomensafhankelijk maken.

6 Misdad mag niet lonen, daarom gaan we meer geld afpakken van veroordeelde criminelen. De politie, het OM en de FIOD krijgen meer capaciteit om crimineel geld vaker op te sporen. Met witteboorden-criminelen wordt niet meer geschikt, deze criminelen gaan we voortaan financieel plukken en hard straffen. De winsten van frauderende bedrijven zullen worden afgepakt en hun vergunningen worden ingetrokken.

- 1 **7** We brengen de rechtspraak dichterbij de mensen, met Huizen van het recht door het hele land. Waar
2 eerste hulp kan worden geboden als mensen juridische of sociale problemen hebben. Een plek in de
3 buurt waar je terecht kunt als je een conflict hebt met de overheid of met een bedrijf, of als je proble-
4 men hebt op je werk of met je huisbaas. Maar waar ook hulp is voor mensen met sociale problemen,
5 zoals schulden.
6
- 7 **8** We verbeteren de toegang tot het recht, dit is een fundament van onze rechtsstaat. De griffierechten
8 gaan omlaag. Sociaal advocaten zijn onmisbaar voor mensen die geen dure advocaat kunnen betalen.
9 Om te voorkomen dat sociaal advocaten stoppen verhogen we de vergoedingen, verlagen we de eigen
10 bijdragen en verruimen we de inkomensgrenzen. Zo garanderen we de rechtshulp en gaan we klassen-
11 justitie tegen.
12
- 13 **9** De teelt en de verkoop van softdrugs voor de Nederlandse markt gaan we reguleren en legaliseren. Zo
14 kunnen we drugscriminaliteit tegengaan en de veiligheid van drugs beter controleren. Drugsgebruik
15 ontmoedigen we, maar gebruikers criminaliseren we niet. Meer onderzoek naar de schade van verschil-
16 lende typen drugs is nodig om te bepalen of de huidige lijst met verboden drugs zal moeten worden
17 aangepast.
18
- 19 **10** Slachtoffers van letselschade hebben niet alleen te maken met schade, maar komen vaak ook nog in de
20 problemen als verzekeraars weigeren om op tijd en fatsoenlijk uit te keren. Aan dat onrecht maken we
21 een einde. Verzekeraars moeten slachtoffers van schade voortaan sneller helpen en beter behandelen.
22 Als een verzekeraar zich niet goed gedraagt krijgt het bedrijf een boete of kan het zelfs zijn vergunning
23 verliezen.
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

8 EEN SCHONE WERELD

We willen af van de wegwerpeconomie en bouwen aan een duurzame samenleving. Met een rechtvaardig klimaatbeleid, waarin niet de mensen maar de grote vervuilers de rekening betalen. De klimaatcrisis en de tweedeling zijn uitwassen van hetzelfde neoliberale denken. De tien procent allerrijksten in de wereld is verantwoordelijk voor bijna de helft van alle uitstoot. Verdere aantasting van het klimaat kunnen we alleen voorkomen als we ook de sociale ongelijkheid durven aanpakken, in eigen land en in de rest van de wereld.

Landbouw en veeteelt zijn uit hun voegen gegroeid, door intensivering en schaalvergroting. Dat ging ten koste van natuur en milieu en van het dierenwelzijn. En het is bovendien slecht voor de toekomst van de boeren. Wij willen een 'boerenlandbouw', ofwel een gezonde productie waarmee boeren de kost kunnen verdienen. Schoon en betaalbaar vervoer kunnen we niet overlaten aan de markt. De politiek zal opnieuw verantwoordelijkheid moeten nemen voor het vervoer, door het OV veel meer in publieke handen te nemen.

- 1 Een beter klimaat is alleen mogelijk als de grote vervuilers meer gaan betalen. Niet door te luisteren naar de lobby's van de grote bedrijven, maar te kijken naar de belangen van alle mensen. De klimaatdoelen worden een uitgangspunt in alle handelsverdragen. Ontwikkelingslanden dragen veel minder bij aan de vervuiling, maar betalen wel de rekening. Zij krijgen steun bij het maken van rechtvaardig klimaatbeleid.
- 2 Twintig multinationals die actief zijn in de fossiele brandstoffen zijn verantwoordelijk voor een derde van de uitstoot van broeikasgassen in de wereld. Het is hoog tijd dat we het falende Europese systeem van de uitsoothandel (ETS) vaarwel zeggen. We subsidiëren geen multinationals die zélf grote winsten maken. We stoppen met het ondersteunen van fossiele bedrijven en dwingen normen af voor het schoon produceren.
- 3 Milieuvervuiling pakken we aan. We maken snel een einde aan het gebruik van microplastic. Met een wet dwingen we de vervuilende industrieën om het gebruik van plastic snel af te bouwen. Ook voeren we statiegeld in voor blik en plastic flesjes. De uitstoot en lozing van gevaarlijke stoffen stoppen we. De normen voor luchtkwaliteit scherpen we flink aan. Het lozen van gevaarlijke stoffen op rivierwater kan niet meer.
- 4 We stoppen direct met houtkap voor biomassa. Op grote schaal toepassen van deze wijze van verwarmen zorgt voor meer klimaatschade dan kolen en gas en is schadelijk voor de luchtkwaliteit. Deze energie mag het predicaat 'duurzaam' niet meer voeren. We leggen ook geen woonwijken meer aan met deze schadelijke biomassacentrales, de subsidies voor deze centrales zetten we in voor écht duurzame en schone energie.
- 5 Natuurgebieden worden met elkaar verbonden en we zorgen voor een flinke uitbreiding van de natuur. Het bestaande agrarisch landschap maken we mooier met natuurelementen, zoals houtsingels, akker-randen en slootkanten. Aantasting van de natuur door bebouwing en versnippering gaan we tegen. Met een nationaal bomenplan gaan we voor elke Nederlander een boom planten, ook als extra bijdrage aan een beter klimaat.
- 6 We stoppen met de bio-industrie. In plaats van de intensivering en schaalvergroting ondersteunen we boeren die diervriendelijk en duurzaam produceren. Minder transport over de hele wereld en meer lokale en regionale productie. Geen gevaarlijk landbouwgif, maar meer biologische bestrijding. En garanties voor de gezondheid van boeren, bewoners en dieren. De duurzame boer verdient ook een duurzaam inkomen.

- 1 **7** Buiten de steden is op veel plaatsten het openbaar vervoer verschaald of helemaal verdwenen. Dat
2 heeft de leefbaarheid van dorpen en regio's aangetast. Bij gunning van het regionale busvervoer moet
3 voldoende openbaar vervoer zijn in álle kernen in het gungebied. Daarbij moet vervoer op maat mogelijk
4 zijn, in het bijzonder voor gehandicapten. Stads- en streekvervoer maken we gratis voor de ouderen en
5 de jongeren.
6
- 7 **8** Niet concurrentie maar samenwerking is de beste manier om het spoorvervoer te organiseren. De NS
8 en ProRail voegen we samen in één publiek spoorbedrijf. De 'winst' gaat niet als 'dividend' naar de
9 staatskas, maar wordt geïnvesteerd in nieuwe en schone treinen. We zetten in op meer en betere trein-
10 verbindingen vanuit Nederland met de grote Europese steden. Op deze manier maken we ook korte
11 vluchten overbodig.
12
- 13 **9** We willen niet méér, maar minder vliegverkeer, ook op Schiphol. Vliegen moet voortaan schoner, door
14 vervuilende en lawaaierige vliegtuigen te weren. Vliegen moet ook eerlijker, door mensen die veel vlie-
15 gen meer te laten betalen voor de CO2-uitstoot, zonder vliegen voor anderen onbetaalbaar te maken.
16 De KLM is afhankelijk geworden van publieke steun en moet daarom ook een publiek bedrijf worden.
17
- 18 **10** We bouwen aan een circulaire economie, door het recyclen van grondstoffen en stimuleren van nieuwe
19 technologieën. Daarbij willen we meer ruimte voor alternatieve energiedragers, waaronder waterstof-
20 gas. We bestrijden de wegwerkeconomie. Bedrijven maken producten met een heel korte levensduur.
21 Met regels en heffingen dwingen we af dat producten langer meegaan en dat zij veel schoner worden
22 gemaakt.
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

9 LEVEN IN ÉÉN LAND

Vrijheid begint met het gunnen van ruimte aan andere mensen. Wij vormen één gemeenschap, gebouwd op onze gedeelde waarden, van menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. We accepteren geen enkele vorm van discriminatie – door niemand. Niet door bedrijven die weigeren om mensen aan te nemen vanwege hun achtergrond; niet door groepen extreme salafisten die kinderen opvoeden in haat tegen onze vrijheid en democratie; niet door politici die mensen tegen elkaar opzetten met een politiek van racisme.

Tientallen miljoenen mensen wonen niet meer thuis, vanwege oorlog en armoede, ziekte en natuurrampen. De oorzaken waarom mensen vluchten pakken we aan, onder meer door te stoppen met oneerlijke handel. In lijn met het Vluchtelingenverdrag houden we vast aan het verschil tussen vluchtelingen en migranten. We bieden hulp overal waar dat nodig is en zorgen dat mensen goed worden opgevangen, in de regio en in ons land. Mensen die niet veilig in de regio terecht kunnen verdelen we over de EU-lidstaten.

- 1 We accepteren geen enkele vorm van discriminatie – door niemand. Discriminatie op basis van ras of van seksuele geaardheid, religie of leeftijd bestrijden we. Dat geldt ook voor de achterstelling van mensen op basis van klasse, ofwel van mensen met een lagere opleiding of lager inkomen. Politie en OM krijgen meer mensen en mogelijkheden om discriminatie van onder meer LHBTI'ers te onderzoeken en vervolgen.
- 2 We bestrijden de tweedeling en segregatie op school en in de buurt, bijvoorbeeld door in armere én rijkere wijken huizen van verschillende prijzen te bouwen. Ook in rijkere buurten wordt ruimte gemaakt voor de huisvesting van nieuwkomers. Arbeidsmigranten worden vaak uitgebuit en leven in te kleine woningen, wat kan leiden tot overlast. Om dit te voorkomen gaan we de huisvesting van arbeidsmigranten reguleren.
- 3 De arbeidsinspectie krijgt meer mogelijkheden en middelen om discriminatie op de arbeidsmarkt aan te pakken. We benoemen en veroordelen bedrijven die discrimineren. Ook zullen zij niet meer in aanmerking komen voor overheidsopdrachten. We accepteren niet dat vrouwen hetzelfde werk doen en minder verdienen dan mannen. In het onderwijs komt meer aandacht voor racisme en de omgang met andersdenkenden.
- 4 Voor een goede integratie krijgen statushouders en migranten zo snel mogelijk onderwijs in taal en voor de inburgering, met aandacht voor de grondwettelijke rechten en plichten die we in ons land kennen. Een specifiek integratiebeleid komt er voor mensen met grote afstand tot onze samenleving, zodat problemen als taal en werkloosheid, maar ook eer-gerelateerd geweld en genitale verminking worden aangepakt.
- 5 We beschermen ons vrije en democratische land tegen organisaties die haat zaaien en geweld prediken, waaronder extreemrechtse groeperingen en extreme salafisten. Ronselaars en haatpredikers worden uit ons land geweerd of vervolgd. Financiering van politieke en religieuze organisaties vanuit het buitenland staan we niet meer toe. Dat geldt ook voor de aansturing van moskeeën vanuit landen als Marokko of Turkije.
- 6 Artikel 23 gaat op de schop. De vrijheid om een school te stichten mag nooit een vrijbrief zijn om jongeren buiten te sluiten. Elke school dient elke leerling te accepteren en mag deze niet weigeren op basis van de levensovertuiging. Ook mag bijvoorbeeld de geloofsovertuiging geen reden zijn om een docent niet aan te nemen. Op elke school krijgen kinderen les in de grondrechten die gelden in onze samenleving.

- 1 **7** Uitbuiting van werknemers gaan we tegen. Om te voorkomen dat arbeidsmigranten worden uitgebuit
2 reguleren we uitzendbureaus en voeren we (tijdelijke) werkvergunningen in. We maken een einde aan
3 de dubbele pet van werkgever en huisbaas. We gaan uit van gelijk loon voor gelijk werk, de bedrijven
4 betalen alle werknemers volgens de geldende cao-afspraken. Stagediscriminatie door bedrijven gaan
5 we vervolgen.
6
- 7 **8** Als aangetoond is dat vluchtelingen recht hebben op verblijf worden zij eerlijk verdeeld over de landen
8 van de EU. We stoppen het wegsturen van lidstaten, waar kwetsbare mensen de dupe van worden,
9 zoals pijnlijk duidelijk wordt in de Griekse opvangkampen. We bestrijden mensensmokkel en maken
10 meer werk van de hervestiging van mensen. Alle gemeenten dragen evenredig bij aan de opvang van
11 vluchtelingen.
12
- 13 **9** Nieuwkomers moeten zo snel mogelijk Nederlands leren en direct kunnen integreren. Daarbij is belang-
14 rijk dat mensen snel aan het werk worden geholpen of op een andere wijze de mogelijkheid krijgen een
15 bijdrage te leveren aan onze samenleving. Het verblijfsrecht van in ons land gewortelde kinderen gaan
16 we wettelijk regelen. Mensen die geen recht hebben op een verblijf dienen terug te keren naar hun land
17 van herkomst.
18
- 19 **10** Meer aandacht is nodig voor het voorkomen van eerwraak en huiselijk geweld. Door een programma
20 tegen seksisme, huwelijksdwang en eer-gerelateerd geweld. En vóór de zelfbeschikking van vrouwen.
21 Slachtoffers van bedreiging en stalking moeten beter worden beschermd, door contact- en gebieds-
22 verboden. Discriminatie van vrouwen en homoseksuelen in welke religieuze gemeenschap ook pakken
23 we aan.
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

10 EEN BETERE WERELD

Na de Tweede Wereldoorlog wilden landen in Europa meer gaan samenwerken, om de vrede en het welzijn van de burgers te bevorderen. Dit goede project is gekaapt, vanaf het moment dat de Europese Unie de belangen van bedrijven boven die van burgers stelde en de interne markt belangrijker werd dan de nationale democratie. Daarom willen we een heel ander Europa, een nieuw Europees Verdrag waarin de landen goede afspraken maken over samenwerking, maar waarbij zij hun eigen democratie en zelfstandigheid behouden.

Nederland heeft de afgelopen jaren meegewerkt aan een permanente oorlog, in onder meer Afghanistan, Irak en Syrië. Nergens hebben deze oorlogen tot vrede geleid. Wel hebben ze veel leed veroorzaakt en veel slachtoffers gemaakt. Vernietiging van landen leidde tot miljoenen vluchtelingen en versterkte de positie van terroristische organisaties. We stoppen met deze zinloze oorlogen en kiezen voor een vredespolitiek. We bestrijden oneerlijke handel die leidt tot uitbuiting en helpen andere landen om zichzelf te ontwikkelen.

- 1 We starten met onderhandelingen over een nieuw Europees Verdrag. In dat verdrag versterken we de zelfstandigheid van de aangesloten landen, vergroten we de inspraak van burgers en geven we de lidstaten meer eigen bevoegdheden. Zonder de afgedwongen privatiseringen en uitholling van voorzieningen. Dit verdrag zal middels een referendum ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Nederlandse bevolking.
- 2 We willen samenwerken in Europa, voor de aanpak van internationale criminaliteit, een goede opvang van vluchtelingen en een effectief klimaatbeleid. Maar we willen geen neoliberal beleid krijgen opgelegd door ambtenaren uit Brussel. De Europese Commissie als politiek orgaan kan worden afgeschaft. Het Europees parlement kan een plek worden waar parlementariërs van de lidstaten elkaar ontmoeten en afspraken maken.
- 3 De euro is onhoudbaar, omdat de economieën van de eurolanden onvergelijkbaar zijn. Vasthouden aan de huidige euro gaat ten koste van onze economie, maar ook die van de landen in het oosten en zuiden van Europa, die de munt niet kunnen aanpassen aan hun economische ontwikkeling. De landen met meer vergelijkbare economieën moeten voorbereidingen treffen voor de ontwikkeling van een nieuwe munt.
- 4 De Europese Unie is veel te snel gegroeid waardoor een goede samenwerking tussen de 27 landen van de unie steeds moeilijker wordt. Verdere uitbreiding is dan ook niet mogelijk. De Europese Unie moet het eigen huis eerst op orde maken voordat we nieuwe gasten kunnen ontvangen. Niet alleen de nieuwe maar ook de huidige lidstaten zouden we periodiek moeten beoordelen of ze nog aan de voorwaarden voldoen.
- 5 De Europese Unie kan geen handelsverdragen meer sluiten zonder toestemming van de parlementen van de lidstaten. We zetten ons in voor eerlijke handel, zonder privileges voor multinationals en met harde normen voor de bescherming van mens en milieu. Zodat niet alleen de bedrijven maar vooral de mensen hiervan profiteren. Grote handelsverdragen leggen we in een referendum voor aan de Nederlandse bevolking.
- 6 De strategie van de permanente oorlog verlaten we. In plaats daarvan willen we een nieuwe internationale veiligheidsstructuur onder leiding van de Verenigde Naties. De NAVO moet niet meer opereren als een agressieve interventiemacht. We willen geen nieuwe onderzeeërs, dat geldt investeren we in onderwijzers. De JSF-vloot breiden we niet uit. Nederlandse JSF-vliegtuigen krijgen geen nieuwe kernwapentaak.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

- 1 **7** We hervormen de krijgsmacht. Naast de verdediging van het eigen land kan die ook worden ingezet
2 voor vreedstaken die worden uitgevoerd op basis van een VN-mandaat. Ons land levert geen wapens
3 meer aan landen waar de mensenrechten worden geschonden. We ondertekenen het VN-verdrag voor
4 het verbod op kernwapens. Alle bestaande Amerikaanse kernwapens op Nederlands grondgebied
5 sturen we weer terug.
6
- 7 **8** Mensen die werken bij defensie mogen niet het slachtoffer worden van onverantwoord handelen van de
8 defensieorganisatie. Er komt een fonds voor de ondersteuning van slachtoffers van giftige stoffen. Alle
9 veteranen, zeker zij met een posttraumatisch stressstoornis (PTSS), hebben recht op een goede onder-
10 steuning en nazorg. Alle medewerkers van defensie moeten met 65 jaar met pensioen kunnen.
11
- 12 **9** We bieden altijd noodhulp, waar en wanneer dat nodig is. Geld voor ontwikkelingshulp is niet bedoeld
13 voor dure campagnes in ons land, maar moet terecht komen in de ontwikkelingslanden. Om daar de
14 zorg te verbeteren en de infrastructuur te versterken. Door vakopleidingen bieden we jongeren én lan-
15 den een betere toekomst. We steunen landen in het behoud van de natuur en het ontwikkelen van eigen
16 klimaatbeleid.
17
- 18 **10** Bedrijven in ons land, en ook de hoofdkantoren van buitenlandse bedrijven, beboeten we als sprake is
19 van misstanden die zichzelf of toeleveranciers elders in de wereld veroorzaken. Internationaal maken wij
20 ons hard voor wetten en regels om uitbuiting, vervuiling en corruptie door multinationals aan te pakken.
21 We stoppen met de belastingconstructies die via ons land lopen en waardoor armere landen miljarden
22 mislopen.
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

ZO GAAN WE DIT BETALEN

In de kredietcrisis kregen de grote bedrijven miljarden steun en moesten gewone mensen de rekening betalen. De banken werden gered, maar op de publieke sector werd bezuinigd. De schulden van de overheid werden overgeheveld op de samenleving. De staatsschuld in Nederland is laag, maar de schulden van Nederlanders zijn hoog. Na de coronacrisis dreigt weer hetzelfde te gebeuren, tenzij we kiezen voor een eerlijke politiek. Wij bezuinigen niet, maar investeren ons uit de crisis. In de publieke sector, in de lonen en in de koopkracht.

De overheid gaat veel schulden aan om de gevolgen van de coronacrisis te verkleinen. In tegenstelling tot de neoliberale jaren na de kredietcrisis zullen wij niet bezuinigen of de lasten verhogen voor de mensen met een bescheiden inkomen en met wat spaargeld. Wij laten de grote bedrijven en de hoge vermogens hun eerlijke deel bijdragen. De rekening van de crisis gaan we eerlijk verdelen. De economie en werkgelegenheid gaan we niet kapot bezuinigen. We streven naar een nieuw begrotingsevenwicht na één kabinetstermijn.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54

SP.

**Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort**

**T (088) 243 55 57
F (033) 462 55 12
E sp@sp.nl**

sp.nl